

6.6.2025

HA/1642/03.00.00.00/2025

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo.stm@gov.fi

VN/25888/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi sosiaalihuoltolain, vanhuspalvelulain ja asiakasmaksulain muuttamisesta

1) Pidätekö kannatettavana, että teknologisten ratkaisujen käyttämisestä sosiaalihuollon palveluissa säädettäisiin uudessa 47 §:ssä esitetyllä tavalla?

☒ Kyllä
☐ Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

47 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa sanotaan, että hoivakamera voisi olla käytössä myös palveluasumisessa, jolloin kuvayhteys asiakkaaseen huoneeseen voidaan saada välittömästi, jos esimerkiksi älymatto tai liiketunnistin tekee hälytyksen. Kyseinen teknologia vähentää tarvetta yöaikaisten hoitajien määrään, kun hoitajien ei tarvitse kiertää ja tarkistaa asukkaiden tilannetta heidän huoneissaan käymällä ja avaamalla asukkaan huoneen ovi vain tarkistuskäynnille, jonka voi tehdä teknologian avulla. Kyseinen henkilöstöresurssi voidaan käyttää tärkeimpiin ajankohtiin esimerkiksi aamu- tai iltavuoroihin. Hoivakameran käyttö palveluasumisessa voi myös turvata asiakkaan yksityisyyttä paremmin kuin fyysiset tarkistuskäynnit asiakkaan huoneessa, koska fyysisiä käyntejä tulee tehdä varmuuden vuoksi.

47 §:ssä säädetään asiakkaan sosiaalipalvelun toteuttamisessa asiakkaan toimintakyvyn, turvallisuuden, osallisuuden ja hyvinvoinnin tueksi käytettävien teknologisten ratkaisujen tulee soveltua käytettäväksi asiakkaan sosiaalipalvelussa ja vastata asiakkaan tarpeisiin. Eli asumispalveluissa asiakkaan omissa tiloissa käytettävät teknologiset ratkaisut tulisi tehdä asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti, mutta tuossa yllä olevassa esityksen mukaisessa esimerkissä tavoitteena on kuitenkin hoitajamitoituksen vähentäminen eikä asiakkaan palvelutarpeeseen vastaaminen.

Uudessa 48 §:ssä säädettäisiin teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa. Säännöksellä asetetaan yhtenäiset reunaehdot tekniselle valvonnalle sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa. Tekninen valvonta olisi mahdollista silloin, kun se on tarpeen asukkaiden terveyden, turvallisuuden tai hyvinvoinnin turvaamiseksi. Säännös koskee ainoastaan sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisiä tiloja.

Esityksessä uudet 47 § ja 48 § ovat hieman ristiriidassa keskenään. Säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että hoivakamera voisi olla myös palveluasumisessa. Säännöskohtaisissa perusteluissa ei käy ilmi, saako se kuvata myös wc ja peseytymistiloja asiakkaan huoneessa? Jos ei saa niin pelkän huoneen valvominen kameralla vähentää tarvetta kiertää ja tarkistaa tilaa hyvin vähäisesti.

6.6.2025

HA/1642/03.00.00.00/2025

Kameravalvonnan sijaan tai lisäksi tulisi käyttää myös mm erilaisia AI pohjaisia sensoreita, joista saadaan hälytys nopeasti esimerkiksi kaatumistilanteissa.

Mikäli turvapalvelu sisällytettäisiin kotihoidon palveluun eikä sitä voisi enää järjestää erillisenä palveluna. Tarkoittaisi tämä käytännössä sitä, että kotihoidon asiakasmäärät ja työmäärä kasvaisi huomattavasti (Esim. kotihoidon toteuttamissuunnitelmat ja puolivuositteiset RAI-arvioinnit myös niille asiakkaille, joilla kotihoitoa toteutettaisiin vain turvateknologialla) Myös kotihoidon lääkäripalvelut ja omahoitajan tehtäväkuva pitäisi tässä vaiheessa miettiä uudelleen. Asiakkaalle nimettävä myös omatyöntekijä ja tehtävä asiakassuunnitelma, joka lain mukaan pitää päivittää tarvittaessa. Tämä lisää kustannuksia merkittävästi.

Lakiesityksen yhtenä tavoitteena on ollut täsmentää teknologian käytön edellytyksiä ja esitys luo yleiset raamit teknologisten ratkaisujen käyttämiselle sekä rajoitukset sosiaalihuollossa. Esityksen tavoitteet ovat kannatettavia ja esitys tulee osaltaan edistämään kansallista kehittämistä ja edistää yhdenmukaisuutta kansallisesti valvontaviranomaisten tulkinnoissa. Teknologisten ratkaisujen soveltuvuuden arviointi on kytketty sosiaalihuollon asiakasprosessiin. Esityksessä on tunnistettu keskeiset edellytykset teknologian käytölle. Käytännön toteutuksen osalta esitys jättää kuitenkin liikaa tulkinnanvaraisuutta ja vaatii hyvinvointialueiden ohjeistamista monien yksityiskohtien osalta. Esityksessä on myös valitettavan vähän sosiaalihuollon erilaiset asiakasryhmät erilaisine tarpeineen ja palveluineen, mistä johtuen esim. säästöpotentiaalikin vaihtelee paljon. Säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan mm. 39 §:n koskevan myös vammaispalvelulain mukaista asiakasprosessia. Sen sijaan lastensuojelulain mukaisen asiakasprosessin osalta asiaa arvioidaan lastensuojelulain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Säädökset yhteisten tilojen tekniselle valvonnalle on tarpeellisia, mutta tuovat mukanaan myös valvontavastuuta. Sääntelyn tavoitteena on ohjata sitä, miten erilaiset teknologiat voidaan ottaa huomioon henkilöstön riittävyyttä arvioitaessa. Huomioitava on, ettei vammaispalveluissa ole ikääntyneiden palveluissa olevaa sitovaa henkilöstömitoitusta.

2) Pidätekö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikössä säädettäisiin uudessa 48 §:ssä ehdotetulla tavalla?

☒ Kyllä

☐ Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Jos halutaan vaikuttaa esim. yöaikaiseen hoitajamitoitukseen, mitä tällä esityksellä myös haetaan, tulisi lain sallia tekninen valvonta ympärivuorokautisessa palveluasumissa myös asiakkaan omassa asuinitilassa. Nyt tämä lakiehdotus edellyttää, että asiakkaan asuinitiloissa tehtävä valvonta tulisi arvioida ja toteuttaa asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaisesti.

Yleisten tilojen valvonta helpottaa erityisesti yöaikaan asiakkaiden sekä hoitajien turvallisuuden takaamista. Yöhoitaja pystyy seuraamaan kameran avulla yleisiä tiloja tarkemmin ja siten saattaa olla mahdollista vähentää yöhoitajien määrää silloin, jos yksikössä on enemmän kuin yksi yöhoitaja. Päiväaikainen valvonta ei välttämättä tuo mitään lisäarvoa, koska hoitajia on käytävällä ja yleisissä tiloissa tuolloin liikkeellä. Teknisen valvonnan tuomat lisäarviot vaihtelevat merkittävästi sekä sosiaalihuollon eri asiakasryhmien että erilaisiin tuen tarpeisiin vastaavien yksiköiden välillä.

6.6.2025

HA/1642/03.00.00.00/2025

3) Esityksessä ehdotetaan, että asiakkaalta ei pyydetä suostumusta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon, vaan asiakkaan mielipide otetaan huomioon osana asiakasprosessia (palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelma, päätös). Kannatatteko tätä ehdotusta? (HE luonnos kappale 2.6)

☒ Kyllä

☐ Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Asiakkaan kognitiivinen tilanne on ratkaisevassa asemassa. Asiakas ei itse enää välttämättä kykene arvioimaan teknologista ratkaisua joutuessaan ympärivuorokautiseen asumispalveluun muistisairauden vuoksi eikä suostumus ole tällöin välttämättä aito ja tietoisesti tehty. Tilalla saattaa olla jopa pelkotiiloja teknologiaan liittyen johtuen ymmärtämättömyydestä. Jos teknologiset ratkaisut ovat osa toimintaa, ei yksittäisen henkilön mielipide/lupa voi silloin olla toimintaa rajoittava tekijä. Jos teknologiset ratkaisut ovat hyväksytty osaksi normaalia toimintaa, niin asiakas ei välttämättä edes tiedä ja kiinnitä huomiota niihin, kun ne ovat osa arkista toimintaa. Erillisen suostumuksen vaatimus toisi toimintaan merkittävästi kankeutta ja byrokratiaa (suostumusten hallinta ja ajantasaisuus).

Kameravalvonta puuttuu niin voimakkaasti yksityisyyden ja yksityiselämän suojaan, että asiakkaalta tai hänen edustajaltaan tulee pyytää suostumus, jos valvontaa käytetään asiakkaan omassa huoneessa. Teknologisten ratkaisujen käyttöönottamisen osalta olennaista on se, että asia kytkeytyy osaksi asiakaskohtaista prosessia palvelutarpeen arvioinnista asiakassuunnitelmien laatimiseen ja päätöksentekoon. Keskiössä on työskentely asiakkaan kanssa ja hänen näkemystensä ja mielipiteidensä huomiointi sekä oikeuksien, velvollisuuksien ja vaihtoehtojen selvittäminen. Teknologiset ratkaisut ovat osa asiakassuunnitelmaan kirjattavia palveluja ja toimenpiteitä. Asiakasprosessin aikaisessa työskentelyssä on tärkeää pyrkiä löytämään yhteisymmärrys palvelujen toteuttamisen tavasta. Erilaisten kanteluiden, muistutusten ja muutoksenhakujen tarvetta vähentää se, että lainsäädännön keskeisistä periaatteista viestitään aktiivisesti myös kansallisella tasolla.

4) Pidätkö kannatettavana, että teknisestä valvonnasta sosiaalihuollon toimintayksikön yhteisissä tiloissa säädetään?

☒ Kyllä

☐ Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne. Jos ei, voitte esittää, miksi teknisestä valvonnasta ei pitäisi säätää ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

On kannatettava esitys, koska tämä yhtenäistää teknisen valvonnan valtakunnallisesti.

6.6.2025

HA/1642/03.00.00.00/2025

5) Missä tilanteissa katsotte, että toimintayksikössä olisi tarpeen käyttää tallentavaa kameravalvontaa? Millainen prosessi liittyy tallentavan kameravalvonnan käyttämiseen.

Tallentava kameravalvonta on hyvä olla lääkehuoneessa estämässä lääkkeiden väärinkäytöstä ja on siten osa asukasturvallisuutta. Myös yhteisten tilojen ja mm. ulko-ovien yöaikainen nauhoittava kameravalvonta voi olla sallittua, koska jos tapahtuu jotakin, on mahdollisuus tarkistaa asia jälkikäteen.

Oikeus katsoa tallenteita tulee säilyttää vain esihenkilöllä ja viranomaisilla, jolloin taataan henkilöiden yksilöllisyyden suoja. Tiloissa tulee olla selkeä merkintä nauhoittavasta kameravalvonnasta, jotta siellä asioivat ovat tietoisia asiasta.

6) Pidätekö kannatettavana, että laissa säädettäisiin, että asiakasprosessin aikana on arvioitava teknologian hyödyntämisen mahdollisuus asiakkaan sosiaalipalveluissa?

☒ Kyllä
☐ Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Teknologian hyödyntämistä asiakkaan sosiaalipalveluissa tulisi arvioida jatkuvasti asiakasprosessin aikana. Eli ei riitä, että teknologian hyödyntämistä arvioidaan vain palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman laatimisen yhteydessä, vaan teknologia ratkaisuja tulisi arvioida jatkuvasti myös palvelun toteutuksen aikana, jolloin merkittävä rooli arvioinnissa on myös sosiaalipalvelun tuottajalla.

7) Pidätekö kannatettavana, että asiakasmaksulain 10 e §:ään lisätään uusi momentti, jonka nojalla turva-auttamispalvelun toteuttamisesta osana kotihoitoa voidaan periä maksu?

☒ Kyllä ja ei
☐ Ei

Jos kyllä, voitte esittää asiaan liittyvät näkökohtanne.

Asiakasmaksuista annettuun lakiin tulee tehdä muutos, joka mahdollistaa kohtuullisen asiakasmaksun perimisen, kun asiakkaan kiireelliseen avun tarpeeseen vastataan käyttäen sosiaalihuoltolain 47 §:ssä tarkoitettua teknologista ratkaisua. Tuntiperusteinen asiakasmaksu ei sovellu tarvittaessa toteutuvaan palveluun. Asiakasmaksulain tulee mahdollistaa palvelun tuottamisen eri variaatiot. Muutos mahdollistaa asiakasmaksun perimisen turva-auttamispalvelun toteuttamisesta myös osana kotihoitoa, mutta maksu tulee olla mahdollista periä myös ilman kotihoitoa.

Jos ei, voitte esittää, miksi ei tulisi säätää ehdotetulla tavalla.

Lähtökohtaisesti turva-auttamispalvelun sisällyttäminen kotihoitoon ei ole ehdotuksena kannatettava vaan turva-auttamispalvelu tulisi säilyttää omana palveluna.

6.6.2025

HA/1642/03.00.00.00/2025

8) Pidätkö kannatettavana, että teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa asetettaisiin maksimiraja?

☐ Kyllä

☒ Ei

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

Teknologia kehittyy nopeasti ja siksi mitään ehdotonta rajaa ei tule asettaa. Kannatettavaa on, että teknologiat voidaan hyväksi lukea henkilöstömitoitukseen.

9) Jos kannatatte maksimirajan asettamista teknologian huomioimiselle iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen laskemisessa, onko ehdotettu 0,04 mielestänne sopiva?

☐ Kyllä

☒ Ei

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

Teknologia kehittyy nopeasti ja siksi mitään ehdotonta rajaa ei tule asettaa. Kannatettavaa on, että teknologiat voidaan hyväksi lukea henkilöstömitoitukseen. Asiakkaan sosiaalipalveluissa käytettävä teknologia olisi arvioita yksittäisesti asiakkaan tarpeen mukaan ja tässä yhteydessä huomioitava myös yksikössä mahdollisesti käytössä oleva tekniseen valvontaan käytettävät laitteet.

10) Pidätkö kannatettavana, että iäkkäiden ympärivuorokautisen hoidon vähimmäishenkilöstömitoitus olisi edelleen 0,6 työntekijää asiakasta kohti, jota ei voitaisi teknologioita käytettäessä alittaa?

☒ Kyllä ja ei

☐ Ei

Jos ei, voitte esittää vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ja muut asiaan liittyvät näkökohtanne.

Laista tulisi poistaa numeeriset määreet, koska asiakastilanteet vaihtelevat ja asiakkaiden palvelutarve vaihtelee. Lisäksi teknologiset ratkaisut kehittyvät nopeasti. Toisaalta teknologiset ratkaisut ja niiden seuraaminen myös työllistää.

6.6.2025

HA/1642/03.00.00.00/2025

11) Valmistelussa on arvioitu, että lääkehuoltoon, yöaikaiseen valvontaan ja kirjaamiseen liittyvillä teknologioilla voi olla henkilöstövaikutuksia. Näettekö, että iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa voisi vielä olla joitakin muita välittömän asiakastyön tehtäviä, joissa teknologian avulla voitaisiin vähentää henkilöstötarvetta?

☐ Kyllä

☒ Ei tässä vaiheessa, mutta uudet innovaatiot voivat tuoda muutoksia näiden lisäksi.

12) Kannustaako esitys mielestänne investoimaan uusiin teknologioihin sosiaalihuollon palveluissa (myös muissa kuin iäkkäiden ympärivuorokautisessa hoidossa)?

☒ Kyllä

☐ Ei

13) Voitte esittää teknologiainvestointeihin liittyviä näkökohtia.

Teknologia ja sen kehittämien on usein kallista. Kyse on investoinneista, joilla on sekä hankintakustannukset että jatkuvat kustannukset. Teknologioilla on myös rajallinen kesto. Investoinneissa on huomioitava myös teknologioiden päivittäminen. Pitkällä aikavälillä teknologian lisäämiseen ympärivuorokautisessa palveluasumisessa tulisi kuitenkin osoittaa erilaisia kannustimia ja tarvittaessa myös kansallisia hankkeita ja kehittämistä valtakunnallisesti. Olisi suotavaa, että valtakunnallisesti olisi jokin keskus, mikä arvio erilaisten teknologioiden soveltuvuutta ja käyttömahdollisuuksia. Ei ole mitään järkeä, että eri toimijat "skannaavat" itse näitä mahdollisuuksia. Keskittämällä saataisiin kustannustehokkuutta arviointiin ja käyttöönottoihin.

Henkilöstön osaamisen varmistamisen lisäksi on huomioitava asiakkaiden sekä omaisten/läheisten opastamisen ja tuen tarpeet teknologioiden käytössä.

Aluehallintovirastojen/tai tulevaisuuden valvova viranomaistaho valvojana tulee olla mukana siten, että lain tulkinta on ristiriidatonta.

14) Voitte esittää muut asiaan liittyvät näkökohtanne ehdotuksen vaikutuksista.

Esitys tuo asumispalveluiden tuotantoon uusia velvoitteita, mutta myös (oma)valvontaan lisätehtäviä. Mikä on näiden työllistävä vaikutus ja siten kustannusvaikutus? Onko tästä tehty ennakkoarvioitusten arviointia ja kustannuslaskentaa?

Lausunnon ovat valmistelleet toimialajohtajat **Anu Olkkonen-Nikula, Mika Forsberg** ja talousjohtaja **Antti Niemi**.

Lahdessa, 6.6.2025

Petri Virolainen
Hyvinvointialuejohtaja
Päijät-Hämeen hyvinvointialue